

NEM Meetprogramma Exoten 2019

Ellen van Norren

2019.022

Rapport van de Zoogdierverseniging

In opdracht van Wageningen Environmental Research WOT

NEM Meetprogramma Exoten 2019

Rapport nr.:	2019.022
Datum uitgave:	3 maart 2020
Status	definitief
Auteur:	Ellen van Norren
Projectleider:	Marcel Schillemans
Bijdragen van:	Wesley Overman, Martijn van Oene, Sil Westra (Silvavir), Dassenwerkgroepen Drenthe onder leiding van Aaldrik Pot
Foto voorkant:	Wasbeerhond op beeld wildcamera geplaatst door Ed Molenaar (vrijwilliger dassenwerkgroep)
Kwaliteitscontrole:	Maurice La Haye
Productie:	Zoogdiervereniging Bezoekadres: Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postadres: Postbus 6531 6503 GA Nijmegen Tel.: 024 7410500 www.zoogdiervereniging.nl secretariaat@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Gegevens opdrachtgever:	Wageningen Environmental Research WOT Natuur en Milieu Postbus 47 6700 AP WAGENINGEN
Contactpersoon opdrachtgever:	Ruud Bink

Dit rapport kan geciteerd worden als:

Norren, van E., 2020. NEM Meetprogramma Exoten 2019. Rapport 2019.022. Bureau van de Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Steunstichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	5
1.1	Aanleiding.....	5
1.2	Doelstelling	5
1.3	Overlap met andere projecten	6
2	Methodebeschrijving	7
3	Resultaten	10
3.1	Opvragen van data.....	10
3.2	Wildcamera- en warmtebeeldcameraonderzoek	10
3.3	Verwerken van data	13
3.4	Resultaten per soort.....	14
4	Conclusies en aanbevelingen.....	23
4.1	Conclusies.....	23
4.2	Aanbevelingen.....	23
4.3	Woord van dank	24

Samenvatting

Per 3 augustus 2016 is de Unielijst van Invasieve Exoten vastgesteld en is de wens ontstaan voor het efficiënt verzamelen, valideren en presenteren van verspreidingsdata van invasieve niet-inheemse zoogdieren in Nederland. Wageningen Environmental Research team WOT heeft de Zoogdierverseniging gevraagd om in 2019 vooruit lopend op een nieuw op te starten NEM Meetprogramma Exoten, actief waarnemingen van exoten te verzamelen.

De doelstelling van dit meetprogramma is het verzamelen van waarnemingen van wasbeerhond, wasbeer, muntjak, beverrat en muskusrat, met 'bijvangst' van overige soorten invasieve exoten. Het onderzoek bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Opvragen van data:
 - a. België (muntjak)
 - b. NDFF: Valideren van bestaande data (alle invasieve exoten)
 - c. Unie van Waterschappen (beverrat en muskusrat)
 - d. Informeren van wildbeheereenheden Brabant (muntjak)
2. Wildcamera- en warmtebeeldcameraonderzoek
 - a. Warmtebeeldcamera-onderzoek Brabant (muntjak)
 - b. Wildcamera onderzoek Drenthe, Gelderland, Brabant (wasbeer/wasbeerhond)
3. Verwerken van data
 - a. Verwerken van wildcameradata via het platform Agouti
 - b. Controleren data en opnemen in NDFF

Voor het onderzoek wordt contact gelegd met dassenwerkgroepen in Drenthe, en worden vrijwilligers gezocht in Drenthe, Gelderland en Brabant. Er zijn 45 wildcamera's opgehangen. De camera's hebben gehangen van 1 november t/m 1 december 2019, sommige camera's hingen al eerder. Bij het wildcamera-onderzoek in Drenthe is daadwerkelijk een wasbeerhond aangetroffen. Tussen 27 november en 17 december zijn er vijf waarnemingen gedaan van één wasbeerhond door de inzet van vier camera's op één dassenburcht. Er zijn geen foto's van meerdere wasbeershonden op één foto, er is daarom geen reden aan te nemen dat het om meer dan één wasbeerhond gaat. De nestplaats van de wasbeerhond is nog onbekend.

De geleverde data door 'derden' heeft ervoor gezorgd dat het aantal waarnemingen van invasieve exoten dat in de NDFF is opgenomen, is toegenomen. De data uit de NDFF is gevalideerd, er zijn nieuwe waarnemingen van invasieve exoten aangeleverd vanuit het Faunaregistratiesysteem. De Unie van Waterschappen levert de data van beverrat en muskusrat op uurhokniveau van de beschikbare jaren, zodat deze kan worden opgenomen in de NDFF.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Per 3 augustus 2016 is de Unielijst van Invasieve Exoten vastgesteld en is de wens ontstaan voor het efficiënt verzamelen, valideren en presenteren van verspreidingsdata van invasieve niet-inheemse zoogdieren in Nederland. Het is de intentie een landelijk NEM Meetprogramma Exoten op te zetten. Wageningen Environmental Research team WOT heeft de Zoogdierverseniging daarom gevraagd om voor het tweede jaar in een kort tijdsbestek data te verzamelen over de aanwezigheid van exoten in Nederland.

1.2 Doelstelling

Voor het selecteren van de meest noodzakelijke acties in het kader van het NEM Meetprogramma Exoten is uitgegaan van soorten van de Unielijst Invasieve exoten die (mogelijk) voortplantend voorkomen in Nederland, zie Tabel 1. De signalering van overige soorten maakt geen onderdeel uit van het NEM Meetprogramma Exoten, maar dat zijn doelsoorten voor het project 'Signalering Exoten'.

Tabel 1: Soorten van de Unielijst Invasieve exoten die mogelijk voortplantend voorkomen in Nederland

Soorten van de Unielijst Invasieve Exoten	Komt (mogelijk) voortplantend voor in NL
Amerikaanse voseekhoorn	Nee
Beverrat	Ja
Grijze eekhoorn	Nee
Indische mangoeste	Nee
Muntjak	Ja
Muskusrat	Ja
Pallas' eekhoorn	Nee
Rode neusbeer	Nee
Siberische grondeekhoorn	Ja
Wasbeer	Ja
Wasbeerhond	Ja

Voor de soorten van de Unielijst die voortplantend voorkomen in Nederland zien wij de volgende overwegingen:

- Muntjak komt nabij de Vlaamse grens voor in de regio Antwerpen
- Naar wasbeerhond is in opdracht van de NVWA recent een uitgebreid onderzoek gedaan door Jaap Mulder. Er is voortplanting bekend uit Drenthe. Mogelijk zijn er meer voortplantende of gevestigde wasbeerhonden in Drenthe, wat de mogelijkheid biedt om onderzoek te gaan doen naar het ruimtegebruik van de dieren;
- Waterschappen hebben data van beverrat en muskusrat, die in de NDFF kunnen worden geladen.

- Wasbeer in Limburg is in 2018 en 2019 onderzocht door provincie Limburg.
- Wasbeer staat, onder andere door de actie in Limburg, in de publieke belangstelling.
- Siberische grondeekhoorn komt in Nederland voor op 2 locaties, namelijk in Tilburg en Weert.

Gezien deze overwegingen wordt als doelstelling gekozen: het verzamelen van verspreidingsdata van wasbeer en wasbeerhond in 3 provincies, muntjak in Brabant en data van beverrat en muskusrat via de Unie van Waterschappen, met 'bijvangst' van overige soorten invasieve exoten.

1.3 Overlap met andere projecten

Om overlap met andere projecten m.b.t. exoten te voorkomen, worden andere projecten hier kort toegelicht.

Signalering exoten

De Zoogdierverseniging doet in opdracht van de NVWA Team Invasieve Exoten het project Signalering exoten. Er is een jaarlijks budget van 7 dagen voor de volgende onderdelen:

- Vier artikelen voor de nieuwsbrief 'Kijk op exoten';
- Informeren van vrijwilligers via Zoogdier, Telganger, Nature Today, website, social media;
- Maandelijks monitoren van lijsten met meldingen van exoten in telmee.nl en waarneming.nl;
- Drie specifieke activiteiten, voor 2019-2020 zijn dit:
 - o Overleg met Brabant voor bepalen strategie Siberische Grondeekhoorn
 - o Contacten leggen met Nordrhein-Westfalen voor kennisuitwisseling over exoten
 - o Wasbeer/wasbeerhond communicatie voor het algemene publiek

Onderzoek wasbeerhond Drenthe

Jaap Mulder heeft in samenwerking met onderzoeksbureau Altenburg en Wymenga (A&W) en de Zoogdierverseniging in opdracht van de NVWA een uitgebreid onderzoek uitgevoerd naar wasbeerhond in Drenthe. Er is langdurig wildcameraonderzoek uitgevoerd, een verspreidingskaart opgesteld, een nest gevonden en een poging gedaan om dieren te vangen. Het eindrapport moet nog door de NVWA worden gepubliceerd in januari 2020.

Vangen van wasberen in Limburg

De Zoogdierverseniging coördineert in opdracht van de provincie Limburg een project waarbij wasberen gevangen worden in de regio's rond Sittard en Maastricht. In het kader van dit project is ook een 'wasberenmeldpunt' ingericht, wat meldingen van wasberen uit heel Nederland oplevert (www.wasberenmeldpunt.nl).

2 Methodebeschrijving

Per soort is bepaald op welke manier data kan worden verzameld. De aanpak per soort is als volgt:

Wasbeerhond en wasbeer

- Gebruik maken van de in 2018 aangeschafte wildcamera's
- Verzamelen van data met wildcamera's in Drenthe, Gelderland en Brabant
- Aangevuld met het valideren van bestaande data in de NDFF

Muntjak

- Gebruik maken van in 2018 aangeschafte warmtebeeldcamera
- Verzamelen van data met warmtebeeldcamera in Brabant
- Valideren van bestaande data in de NDFF
- Opvragen van data uit Vlaanderen
- Informeren van wildbeheereenheden in Brabant om muntjak actief te melden

Beverrat en muskusrat

- Opvragen van data van beverrat/muskusrat bij (Unie van) Waterschappen

'Bijvangst' van overige soorten invasieve exoten

- Valideren van bestaande data in de NDFF

Samengevat leidt dat tot de volgende onderdelen:

4. Opvragen van data:
 - a. België (muntjak)
 - b. NDFF: Valideren van bestaande data (alle invasieve exoten)
 - c. Unie van Waterschappen (beverrat en muskusrat)
 - d. Informeren van wildbeheereenheden Brabant (muntjak)
5. Wildcamera- en warmtebeeldcameraonderzoek
 - a. Warmtebeeldcamera-onderzoek Brabant (muntjak)
 - b. Wildcamera onderzoek Drenthe, Gelderland, Brabant (wasbeer/wasbeerhond)
6. Verwerken van data
 - a. Verwerken van wildcameradata via het platform Agouti
 - b. Controleren data en opnemen in NDFF

De gevolgde methodiek staat beschreven per onderdeel:

1. Opvragen van data:
 - a. België (muntjak)
Data worden opgevraagd bij Natuurpunt in Vlaanderen
 - b. NDFF: Valideren van bestaande data (alle invasieve exoten)
Dit gebeurt via het validatieportaal van de NDFF
 - c. Unie van Waterschappen (beverrat en muskusrat)
Data van beverrat en muskusrat worden opgevraagd bij Dolf Moerkens van Unie van Waterschappen
 - d. Informeren van wildbeheereenheden Brabant (muntjak)

Dit gebeurt middels een poster via de faunabeheereenheid Brabant, de provincie Brabant wordt hierover geïnformeerd.

2. Wildcamera- en warmtebeeldcamera-onderzoek

a. Wildcamera onderzoek Drenthe, Gelderland en Brabant (wasbeer/wasbeerhond)

Voor het onderzoek wordt contact gelegd met dassenwerkgroepen in Drenthe, en worden vrijwilligers gezocht in Drenthe, Gelderland en Brabant. Er worden 45 wildcamera's opgehangen op de volgende locaties:

Drenthe: 15 camera's bij dassenburchten in Drenthe noord en Drenthe midden, langs waterlopen in Drentse Aa gebied.

Gelderland: 15 camera's in deelgebieden Achterhoek, Rivierengebied en Rijk van Nijmegen.

Brabant: 15 camera's in deelgebieden Dommel en Tilburg.

Locaties worden geselecteerd op basis van bestaande data en op basis van ervaring van de dassenwerkgroepen en vrijwilligers.

b. Warmtebeeldcamera-onderzoek Brabant (muntjak)

Het onderzoek voor muntjak bestaat uit het gebruiken van een warmtebeeldcamera in het gebied met meldingen van muntjak in Brabant, gedurende twee avondrondes. Warmtebeeldcamera's (werken op basis van infrarood, geen nachtkijkers) zijn geschikt voor onderzoek van grotere gebieden en grote open gebieden, zoals velden en bosranden. Vooraf is een route voorbereid die langs zoveel mogelijk potentieel habitat over kleine landweggetjes gaat. De camera wordt gebruikt vanuit een langzaam rijdende auto. Voor de veiligheid wordt de camera bediend door een vrijwillige rijder. Alle zoogdieren die worden gevonden worden eveneens als waarneming genoteerd en toegevoegd aan de NDFF.

De instellingen van de *wildcamera* worden aangepast aan de te verwachten activiteit op een wildwissel of dassenburcht, namelijk vlot langslopende dieren. Door de gevoeligheid van de bewegingssensor zo hoog mogelijk te zetten, start de camera op tijd om een voorbijlopend dier te fotograferen voordat het dier voorbij gelopen is en maakt de camera 3 foto's met zo kort mogelijke tussenpozen. Er wordt uitgegaan van de volgende instructie:

- hang de camera op een afstand van ongeveer 3 meter van een dassenburcht, of gericht op een wildwissel
- kies alleen voor foto's, niet voor video. Foto's kunnen in het te gebruiken platform snel per serie worden beoordeeld, video's moeten per stuk worden beoordeeld en helemaal afgekeken, wat meer tijd kost.
- 3 foto's per trigger, met zo laag mogelijke tussenpozen
- kies voor de hoogste gevoeligheidsinstelling
- hang de camera niet in direct zicht, met het oog op diefstal en vandalisme
- hang de camera niet direct op een wandelpad in verband met privacy
- richt de lens niet richting hoog gras en vermijdt takken die voor de camera hangen. Als het waait dan zullen takken en grassprietten gaan bewegen en mogelijk de camera activeren. Dit levert onnodig veel foto's op met het risico op een vroegtijdig vol geheugenkaartje, waardoor er op een gegeven moment geen data meer kan worden verzameld.

- richt de lens niet richting zon, foto's worden daardoor van een dermate slechte kwaliteit, dat een dier niet herkenbaar op de foto zal komen.
- Er wordt geen lokmiddel gebruikt bij dassenburchten en wildwissels, omdat dat extra dieren aantrekt die ervoor kunnen zorgen dat een geheugenkaartje te snel vol raakt en mogelijk vermijdt een wasbeerhond een plek waar (bepaalde) andere dieren komen.
- Zorg altijd voor toestemming van de terreineigenaar.

3. Verwerken van data

- a. Verwerken van wildcameradata via het platform Agouti. Agouti is een platform (op agouti.eu) dat wildcamerafoto's overzichtelijk verwerkt, door het makkelijk kunnen uploaden, samenvoegen van reeksen, annoteren (op naam brengen van soorten) en exporteren van data. Agouti is ontwikkeld door Wageningen Universiteit in samenwerking met de Zoogdierverseniging en Silvavir. Voor vrijwilligers die foto's willen verwerken is door Silvavir een instructieavond georganiseerd eind november in Nijmegen. In Drenthe en Brabant is de tijd gestoken in hulp bij annoteren.
- b. Controleren data en opnemen in NDFF

3 Resultaten

3.1 Opvragen van data

Alle onderstaande data is geleverd. De data is gevalideerd en daarna verwerkt tot kaarten per soort. De volgende data is aangeleverd door de volgende organisaties:

Muntjak	België: Natuurpunt, Kristijn Swinnen (t/m 1 december 2019)
Beverrat en muskusrat	Unie van Waterschappen, Dolf Moerkens (t/m 15 januari 2019)
Alle invasieve exoten	Bestaande data in NDFF (t/m 1 december 2019)

3.2 Wildcamera- en warmtebeeldcameraonderzoek

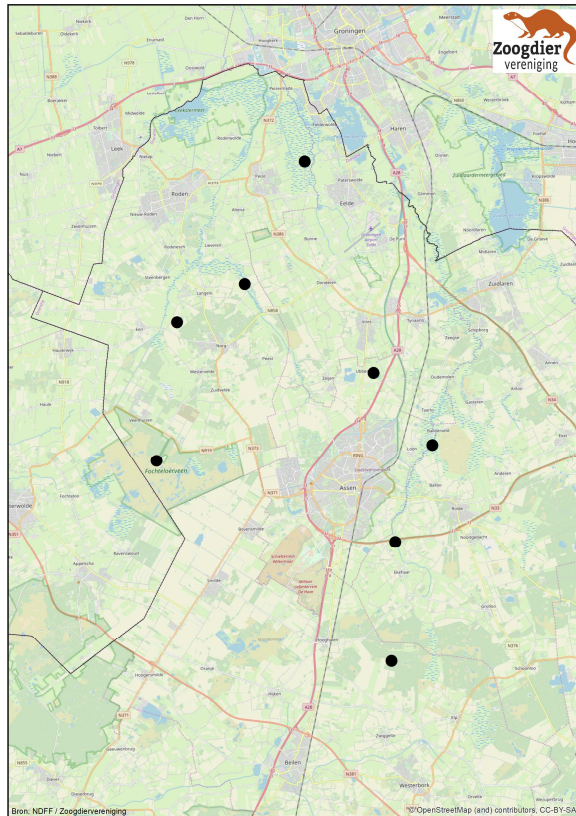
Onderzoek wasbeer en wasbeerhond

Voor het onderzoek naar wasbeer en wasbeerhond zijn de dassenwerkgroepen van midden- en noord Drenthe net als in 2018 bereid gevonden om mee te werken aan het onderzoek. De camera's bij de dassenburcht in het Achterste- en Boerveen waar in 2018 een wasbeerhond was gevonden, zijn het hele jaar blijven staan. Ook een aantal andere camera's in Drenthe hebben het hele jaar in het veld gestaan.

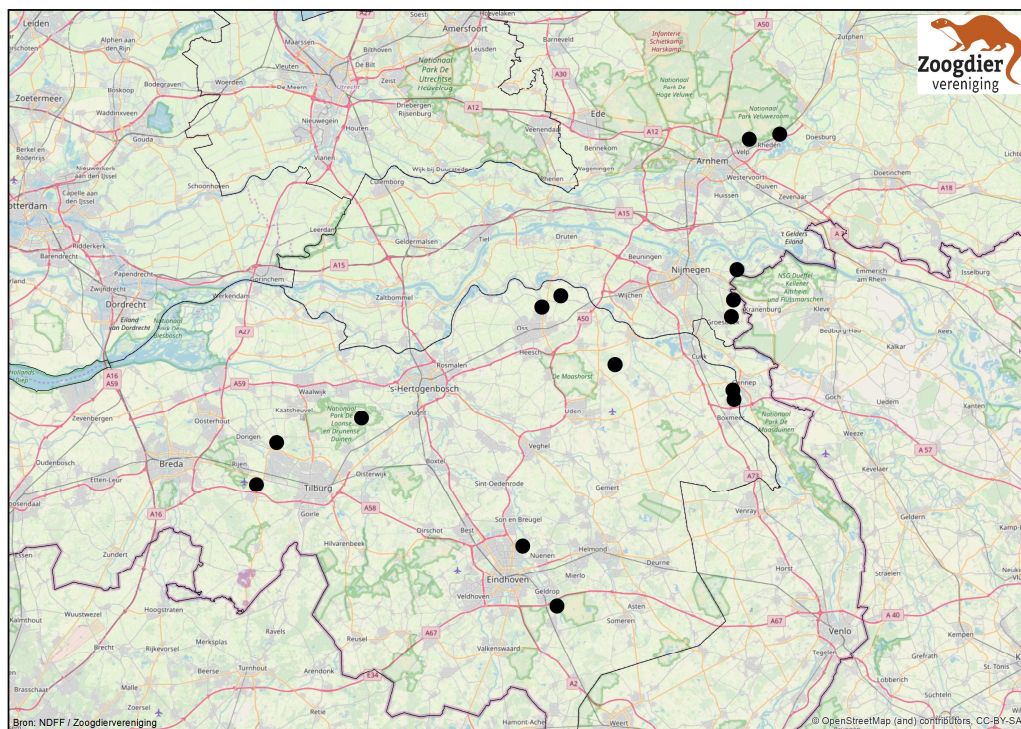
In Gelderland en Brabant zijn 'losse' vrijwilligers gevonden. Niet alle camera's konden daar worden geplaatst, omdat het op een aantal locaties niet mogelijk bleek binnen een paar weken toestemming te krijgen van de terreinbeheerder.

Door de vrijwilligers zijn voor 48 wildcamera's locaties gezocht, voor 6 camera's is dit niet gelukt doordat er niet op tijd toestemming was van de terreinbeheerder. Er zijn in totaal 42 camera's geplaatst op dassenburchten en wildwissels langs watergangen in noord- en midden Drenthe, in Gelderland en Brabant. Zie voor de locaties figuur 1 en 2. De locaties zijn geselecteerd op basis van onderzoek van Jaap Mulder, op basis van het onderzoek van vorig jaar en op basis van eigen ervaring van de mensen die de camera's hebben geplaatst.

De camera's hebben gehangen van 1 november tot ongeveer 1 december. Sommige camera's konden al voor 1 november worden geplaatst.

Figuur 1: Locaties wildcamera's Drenthe wasbeer/wasbeerhond. Bron: Zoogdierverseniging/NDFF

Figuur 2: Locaties wildcamera's Gelderland en Brabant wasbeer/wasbeerhond. Bron: Zoogdierverseniging/NDFF

Onderzoek muntjak

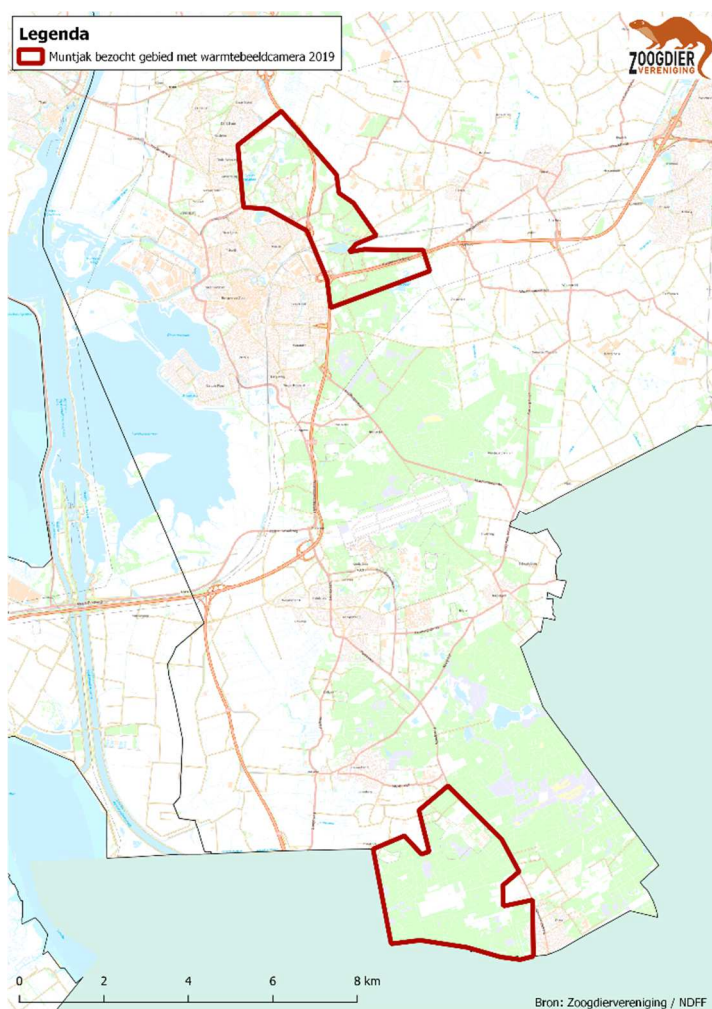
Voor het onderzoek naar muntjak is het geselecteerde gebied in oktober 2019 tweemaal gemonitord met een warmtebeeldcamera.

Voor het selecteren van de meest geschikte locatie voor het vinden van muntjaks hebben wij ons gebaseerd op de data van het NEM exoten onderzoek van 2018 (van Norren, 2018) en van waarnemingen.be bij Natuurpunt in Vlaanderen. Op basis van deze gegevens is het gebied op de grens van Brabant en Zeeland nabij Antwerpen geselecteerd, die in lijn liggen met waarnemingen in Vlaanderen, zie Figuur 3.

In 2018 werd gemeld dat er illegaal tientallen muntjaks waren ontsnapt in omgeving Antwerpen (van Norren, 2018). In 2019 zijn er daarvan maar enkele teruggevangen of geschoten, zie www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/12/12/agentschap-natuur-en-bos-doodt-handvol-chinese-muntjakken-in-noo/. Mogelijk loopt er nog een fors aantal muntjaks rond in die regio.

Muntjaks verplaatsen zich langs wildwissels in bosranden in de buurt van akkers en graslanden. Muntjaks foerageren, net als reeën, veelal op akkers en graslanden naast bosranden. Voor de warmtebeeldcamera is vooraf een route voorbereid die langs zoveel mogelijk potentieel habitat over kleine landweggetjes gaat, zie figuur 2.

De rondes zijn gereden bij Putte (zuidelijke route, 22 oktober) en bij Bergen op Zoom (noordelijke route, 23 oktober). Binnen de ingetekende gebieden zijn alle bereikbare geschikte plekken bezocht en daarmee is het hele gebied gedekt.

Figuur 3: Locatie warmtebeeldcamera voor muntjak. Bron: Zoogdiervereeniging/NDFF

Type wildcamera's en instellingen

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van de in 2018 voor NEM exoten aangeschafte wildcamera's van het type Bushnell Trophy Cam HD Aggressor 2017.

De vrijwilligers hebben zelf de camera's ingesteld, na een instructie. Alle ingezette vrijwilligers hebben ervaring met wildcamera's. De betreffende wildcamera is instaat om per 0,6 seconde een foto te nemen. Op wat kleine foutjes na zijn de meeste camera's volgens de instructie ingesteld.

3.3 Verwerken van data

De foto's uit de wildcamera's uit Drenthe, Gelderland en Brabant zijn verwerkt in Agouti. Voor het verwerken van de foto's is een instructieavond georganiseerd op 20 november november 2019 door Silvavir. Deze werd bezocht door 5 vrijwilligers, die zelf hun foto's hebben verwerkt. De andere vrijwilligers waren al bekend met Agouti en hebben zelf hun foto's verwerkt. Hierbij hebben zij hulp gehad bij vragen en met het annoteren.

Alle verzamelde data zijn gecontroleerd. NDFF. De waarnemingen die konden worden gevalideerd zijn opgenomen in de NDFF.

3.4 Resultaten per soort

In deze paragraaf wordt per soort een kaart weergegeven van de gegevens uit verschillende bronnen.

Wasbeer/wasbeerhond

Bij het wildcameraonderzoek in Drenthe zijn op drie locaties wasbeerhonden aangetroffen. Op 5 augustus en 9 oktober 2019 werd een wasbeerhond gezien op twee locaties bij Schoonloo, dit kan om één en hetzelfde dier zijn gegaan (Figuur 8). Op 15 en 22 november werd een wasbeerhond aangetroffen bij de dassenburcht in het Achterste- en Boerveen (Figuur 6 en Figuur 7). Bij de locatie van Boerveen gaat het om dezelfde locatie waar ook in 2018 een wasbeerhond is aangetroffen. Hier hebben het hele jaar vier camera's bij gestaan. Tussen 3 februari en 1 december 2019 zijn er regelmatig waarnemingen gedaan van een wasbeerhond, zie Figuur 4 en Figuur 5. Na de waarnemingen zijn de camera's blijven staan op deze locatie. Er zijn geen foto's van meerdere dieren op één foto, er is daarom geen reden aan te nemen dat het om meer dan één wasbeerhond gaat. De nestplaats van de wasbeerhond is nog onbekend.

Er zijn in Gelderland en Brabant geen wasbeerhonden en wasberen op de camera's verschenen. Er zijn in Drenthe geen wasberen op de camera's gekomen.

Verder zijn de bestaande data van wasbeer en wasbeerhond uit de NDFF gevalideerd. Dit levert een kaart op van waarnemingen van wasbeer (Figuur 10) en wasbeerhond (Figuur 9). De kaart maakt geen onderscheid in de herkomst van wasbeerhonden (verspreiding uit Duitsland of ontsnapt uit gevangenschap in Nederland) en geeft daarmee geen betrouwbaar beeld van de verspreiding van wasbeerhonden vanuit Duitsland.

Figuur 4: Waschbeerhund Boerveen, 3 februari 2019. Foto: Ed Molenaar

Figuur 5: Waschbeerhund Boerveen, 21 september 2019. Foto: Ed Molenaar

Figuur 6: Waschbeerhund Boerveen, 15 november 2019. Foto: Ed Molenaar

Figuur 7: Wasbeerhond Boerveen, 22 november 2019. Foto: Ed Molenaar

Figuur 8: Wasbeerhond Schoonloo, 5 augustus. Foto: Pauline Arends

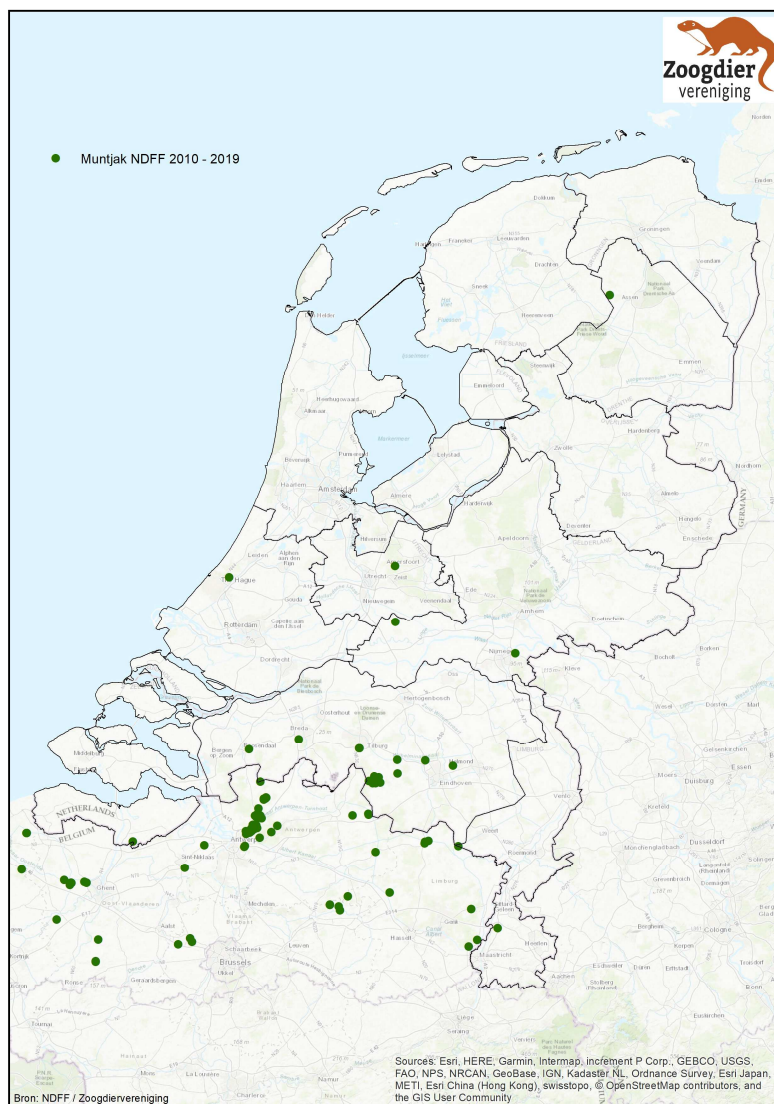
Figuur 9: Waarnemingen wasbeerhond. Bron: Zoogdiervereeniging/NDFF

Figuur 10: Waarnemingen wasbeer. Bron: Zoogdierveniging/NDFF

Muntjak

Bij het warmtebeeldcameraonderzoek in Brabant zijn geen muntjaks aangetroffen. Uit Vlaanderen zijn wel muntjaks doorgegeven. De data zijn gecontroleerd. Verder zijn de bestaande data uit de NDFF gevalideerd. Dit levert de kaart op in Figuur 11 van waarnemingen van muntjak sinds 2010 van gevalideerde data uit NDFF en van data uit waarnemingen.be van Natuurpunt t/m 1 december 2019.

Figuur 11: Waarnemingen muntjak. Bron: Zoogdiervereniging/NDFF, Waarneming.be, Natuurpunt

Er is een poster opgesteld om wildbeheereenheden op te roepen om muntjaks te melden. Deze poster is verstuurd naar de wildbeheereenheden in Brabant, via de Faunabeheereenheid Noord-Brabant. De provincie is hiervan op de hoogte gesteld. Zie voor de poster Figuur 12.

MUNTJAK GEZIEN?

Zoogdier vereniging

Tientallen muntjaks illegaal vrijgelaten

Afgelopen jaar zijn in de regio Antwerpen tientallen muntjaks illegaal vrijgelaten. De kans bestaat dat de dieren Brabant en Limburg inlopen. Slechts enkele dieren zijn in België gevangen.

Muntjak verdringt ree in Verenigd Koninkrijk

In het VK heeft een dergelijke bron geleid tot een explosief gegroeide populatie muntjaks ten koste van ree. De Britse Mammal Society schat dat de dichtheid aan muntjaks oploopt naar 100 per km² in geschikt habitat.

MELD MUNTJAKS BIJ [INFO@ZOOGDIERVERENIGING.NL](mailto:info@zoogdiervereniging.nl)

Kenmerken muntjak

Vergeleken met ree:

- Kleinere en gedrongener (max 50cm)
- Gekromde rug
- Zwarte gezichtsstrepen
- Langere staart, geen witte spiegel
- Kleinere oren
- Kleine slagandjes

Meer informatie over muntjak:
www.zoogdiervereniging.nl/muntjak
waarnemingen.be/pda/shellphp/exo/be/nl/7700.pdf

Melden graag met foto op info@zoogdiervereniging.nl of via telmee.nl en waarneming.nl

Invasieve exoten zijn te bestrijden

Uit onderzoek blijkt dat het bestrijden van invasieve exoten in 80% van de gevallen succesvol is als het gaat om dieren die nog in kleine aantallen voorkomen, zoals in dit geval met muntjak. Als de populatie voet aan de grond krijgt, dan daalt de kans op succesvolle bestrijding.

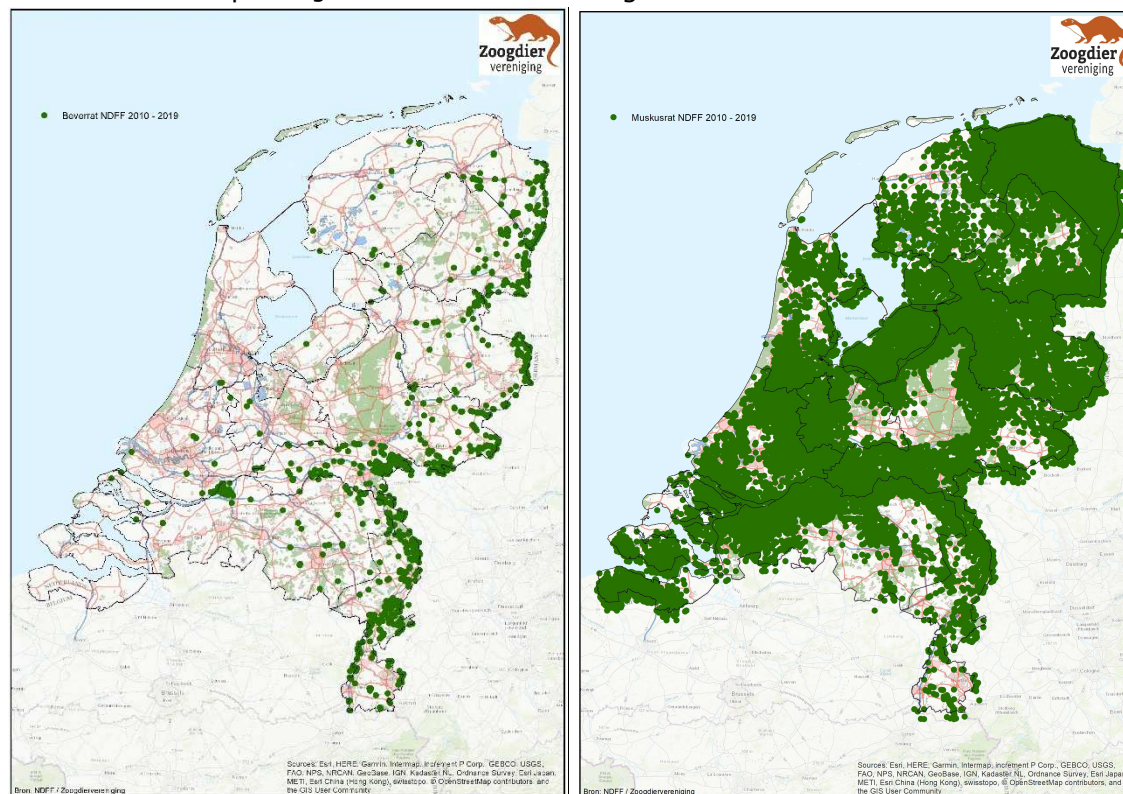
De Zoogdiervereniging doet in opdracht van de overheid monitoring voor snelle signalering van invasieve exoten.

Figuur 12: Meldingsposter muntjak Brabant (Bron: Zoogdiervereniging)

Beverrat/muskusrat

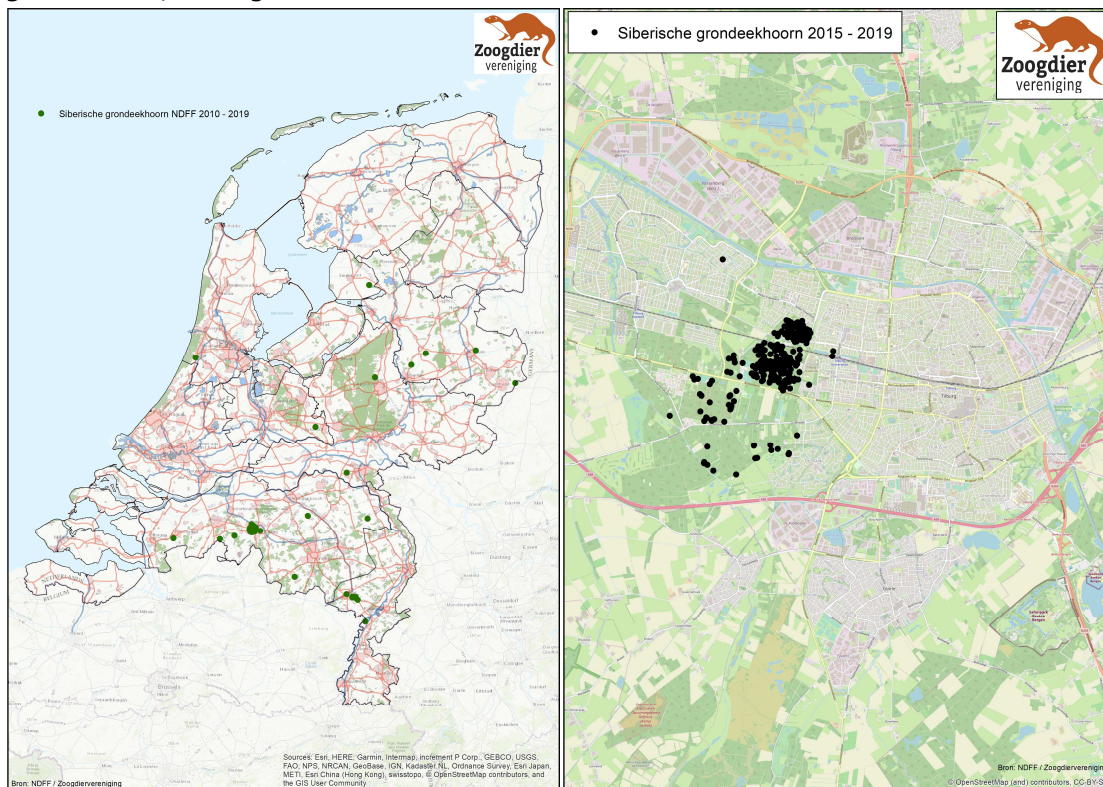
De waterschappen hebben in januari 2019 data geleverd van beverrat en muskusrat. Dit levert de kaart op in Figuur 13 van waarnemingen van beverrat en muskusrat.

Figuur 13: Beverrat en muskusrat. Bron: Unie van Waterschap, Zoogdiervereniging/NDF

Overige soorten exoten

Er zijn geen overige soorten invasieve exoten aangetroffen bij de foto's van de wildcamera's en warmtebeeldcamera (waaronder Pallas' eekhoorn, grijze eekhoorn, Amerikaanse vos, Amerikaanse grondeekhoorn, rode neusbeer en Indische mangoeste). Van Siberische grondeekhoorn zijn waarnemingen ontvangen en gevalideerd, zie Figuur 14.

Figuur 14: Siberische grondeekhoorn. Links Nederland, rechts ingezoomd de lokale populatie in Tilburg. Bron: Zoogdierverseniging/NDFF

Overige soorten

Opvallende overige soorten die zijn waargenomen op de camera's in Drenthe waren goudjakhals en otter. Het ging voor de goudjakhals voor de derde waarneming ooit in Nederland. Daarnaast zijn boomarter, steenarter, vos, das, ree, diverse muizen en huiskat op de camera's vastgelegd. Alle waarnemingen worden opgenomen in de NDFF.

Figuur 15: Goudjakhals in Drentse Aa, 22 november 2019. Foto: Cindy de Jonge-Stegink

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Bij het wildcameraonderzoek in Drenthe is in totaal in 2019 op drie locaties een wasbeerhond aangetroffen op de wildcamera: op twee locaties bij Schoonloo en op één locatie in het Boerveen. De dassenwerkgroepen laten de camera's voorlopig staan. Het gaat in totaal met enige zekerheid om minimaal twee verschillende dieren. De nestplaats is nog onbekend. Er kwam in Drenthe geen wasbeer op de camera, wel werden een goudjakhals en otter vastgelegd. In Gelderland en Brabant zijn geen wasberen en wasbeerhonden op de camera vastgelegd.

Bij het warmtebeeldcamera-onderzoek in Brabant zijn geen muntjaks aangetroffen.

De data uit de NDFF is gevalideerd, en de Unie van Waterschappen heeft data geleverd van beverrat en muskusrat in januari 2019, die is opgenomen in de NDFF. Data van de NDFF zijn in te zien via verspreidingsatlas.nl.

4.2 Aanbevelingen

Uitvoeren onderzoek naar wasbeer/wasbeerhond

Het plaatsen van wildcamera's bij dassenburchten is een effectieve manier om wasbeerhonden op de foto te krijgen, dit kan worden voortgezet. De samenwerking met de dassenwerkgroepen Noord- en Midden-Drenthe verliep wederom prettig, dit kan worden voortgezet.

Het opbouwen van een netwerk met de vrijwilligers vereist doorlooptijd en aandacht. In 2018 en 2019 was er te weinig tijd en aandacht tussen opdrachtverlening en de start van de activiteiten om dit zorgvuldig genoeg uit te voeren. Dit leidt tot onduidelijkheden en wrevel en draagt niet bij aan de doelstelling om een duurzaam netwerk van vrijwilligers op te bouwen. Het is daarom belangrijk om in de toekomst te zorgen voor een tijdige opdrachtverlening.

Uitvoeren onderzoek naar muntjak

De warmtebeeldcamera heeft geen resultaten opgeleverd, maar lijkt toch de meest effectieve onderzoeksinspanning, in combinatie met het informeren van wildbeheereenheden in het veld. Voor volgend jaar kan de poster worden afgestemd met de provincie en opgestuurd naar vogelwerkgroepen en dassenwerkgroepen.

Van signalering naar vangen

De provincie Drenthe heeft aangegeven de in dit project gesignaleerde wasbeerhonden niet te gaan vangen of andere acties te ondernemen. Wij bevelen aan om de signalering van exoten en vervolgacties bij het signaleren van exoten op elkaar af te stemmen.

4.3 Woord van dank

Dit project had niet uitgevoerd kunnen worden zonder de enthousiaste inzet van een groot aantal mensen. Als eerste wil ik de dassenwerkgroepen in Drenthe en de vrijwilligers in Brabant en Gelderland heel hartelijk bedanken, zonder jullie snelle start hadden we niet in zo korte tijd zo'n groot gebied kunnen monitoren. De volgende mensen hebben een bijdrage geleverd aan NEM exoten:

Aaldrik Pot	Drenthe
Ed Molenaar	Drenthe
Pauline Arends	Drenthe
Cindy de Jonge	Drenthe
Ursula Hoogland	Drenthe
Sonja van der Wijk	Drenthe
Rob Koelman	Gelderland
Johan Cronau	Gelderland
Jelmer Reyntjes	Gelderland
Dick van Hoffen	Gelderland
Willem Drok	Gelderland
Hilde Rausch	Brabant
Eric Jacobs	Brabant
Peter Kuijpers	Brabant
Bas Dielen	Brabant
Carlo Wijnen	Brabant
Maria van Amstel	Brabant
Leo Daanen	Brabant
Wesley Overman	Zoogdiervereniging
Dick Bekker	Zoogdiervereniging
Ellen van Norren	Zoogdiervereniging
Martijn van Oene	Zoogdiervereniging
Maurice La Haye	Zoogdiervereniging
Elze Polman	Zoogdiervereniging
Ruth Daalderop	Zoogdiervereniging
Joep van Belkom	Silvavir
Sil Westra	Silvavir